

Кальченко Л.В., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права, інспектор відділу зв'язків з громадськістю Національної академії внутрішніх справ

### ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІКТИМОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЖЕРТВ (ПОТЕРПІЛИХ) ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОГО ТРАВМАТИЗМУ

Інтеграція України до Євросоюзу висуває перед державною владою ряд умов, серед яких зниження аварійності на вулицях та автошляхах країни, а також приведення

вітчизняних нормативно-правових актів у відповідність із міжнародними нормами та стандартами. Зокрема, це стосується забезпечення безпеки від дорожньо-транспортного травматизму.

Саме, складний стан цієї проблеми зумовлює необхідність постійного проведення профілактичних заходів щодо запобігання дорожньо-транспортного травматизму, удосконалення існуючих і пошуку нових заходів щодо зменшення кількості жертв на дорогах. На жаль, на сьогодні кількість дорожньо-транспортних подій із важкістю їх наслідків залишаються надзвичайно значними.

В напрямі профілактики аварійності на транспорті вітчизняні кримінологи зробили певний внесок у результати таких розробок. Разом з цим, поки що їх зусилля спрямовані переважно на опрацювання заходів впливу на злочини та осіб, які їх вчиняють. Жертва злочину, або у нашому випадку дорожньо-транспортної події, як правило, залишається поза увагою. Як наслідок, до цього часу немає повного обліку потерпілих, а тому не вивчаються їх соціально-демографічні, соціально-рольові, морально-психологічні, психічні та правові характеристики, роль у генезисі злочинної поведінки, розмір заподіяних їм збитків тощо. Заходи віктимологічної профілактики часто мають фрагментарний характер, а особа потерпілого розглядається лише як джерело інформації про кримінальне правопорушення.

Віктимологічний напрям профілактики порушень правил безпеки дорожнього руху, що включає в себе зниження рівня дорожньо-транспортного травматизму, розглядається у вигляді складової цілісної системи запобігання злочинам, передбачає вжиття заходів, спрямованих як на ліквідацію обставин, так і на зниження індивідуальної, групової та видової віктимності потенційних жертв дорожньо-транспортних злочинів [1, с. 64]. Жертва злочину з точки зору кримінальної віктимології - це потерпіла фізична особа незалежно від того, чи визнана вона потерпілою у кримінально-процесуальному порядку і чи оцінює себе такою суб'єктивно. Таке поняття ґрунтується на об'єктивному критерії, що відбиває реальну подію, - наявність шкоди, збитків, завданих злочином. Якщо особу, яка безпосередньо постраждала від злочину (тобто реальна жертва), не визнано потерпілою, вона, незалежно від цього, є такою. Будучи формальним актом, процесуальне рішення не може приховати фактичне заподіяння шкоди [2, с. 34].

Таким чином, жертвою дорожньо-транспортного травматизму, тобто потерпілою особою від автотранспортного злочину, слід вважати фізичну особу, якій унаслідок дорожньо-транспортної події були заподіяні тілесні тяжкі або середньої тяжкості тілесні ушкодження, або настала її смерть.

З точки зору віктимологічної характеристики, необхідно розрізняти потенційних (у відношенні яких реального заподіяння шкоди ще не відбулося) і реальних (вже зазнали шкоди) жертв дорожньо-транспортного травматизму. Будь-яка жертва злочину, як потенційна, так і реальна, володіє певними якостями, що роблять її більшою чи меншою мірою вразливою. Виходячи з цього досліджуючи наслідки дорожньо- транспортних подій, можна виділити чотири рівні віктимності при автотранспортних злочинах: 1)вікова віктимність, що характерна для осіб похилого віку та малолітніх дітей. Літні люди та діти в силу вікових особливостей не здатні швидко приймати оптимально правильні рішення і реагувати на аварійну дорожньо-транспортну ситуацію; 2)віктимність- патологія, характеризується певними відхиленнями в стані здоров'я особи, зокрема це може бути поганий зір, слух, або каліцтво що не дозволяють такій особі адекватно реагувати на аварійні ситуації; 3)віктимологічна деформація особистості яка проявляється в усвідомленому постійному порушенні правил дорожнього руху; 4) стресова віктимність, яка може бути в психічному чи психологічному стані потенційного потерпілого як безпосередньо під час вчинення автотранспортного злочину, так і за довго до нього [3, с. 8]. Враховуючи зазначене, щодо кожної окремої групи жертв дорожньо-транспортного травматизму необхідно здійснювати віктимологічну профілактику на індивідуальному та загальному рівнях. Так на наш погляд, індивідуальна віктимологічна профілактика застосовується до конкретних осіб, які з високою ймовірністю можуть стати жертвами автотранспортних злочинів. До таких відносяться особи відповідного віку (діти, літні люди); особи з особливими потребами (інваліди); особи, які раніше порушували правила дорожнього руху. Індивідуальна віктимологічна профілактика являє собою сукупність заходів, які спрямовані на виявлення таких осіб та зниження рівня їх віктимності. Відтак загальна віктимологічна профілактика буде спрямована не на конкретних осіб, а на суспільство взагалі.

Потенційно, кожна особа може стати жертвою дорожньо-транспортної події і зазнати фізичної чи матеріальної шкоди. Тому заходи віктимологічної профілактики мають проводитись в масштабах конкретно взятого регіону - району, міста, району в місті або в межах діяльності адміністрації самоврядування населеного пункту. Така діяльність є одним з напрямів загальної кримінологічної профілактики, що має на меті виявляти та усувати обставини, що мають негативний вплив на особистість учасника дорожнього руху і призводять до негативної віктимної поведінки наслідком якого є дорожньо-транспортний травматизм. Отже, аналізуючи віктимологічну характеристику потерпілих в дорожньо-транспортних подіях, зробимо висновок, що існує потреба планування загальної системи профілактики дорожньо-транспортного травматизму, що передбачає організаційні, виховні, технічні, економічні, правові та інші заходи які мають впливати на зниження рівня віктимності населення. Отже, запровадження вищезазначеної системи віктимологічної профілактики має вплинути на зниження рівня аварійності в Україні. Водночас статистичні дані, які періодично подаються у засобах масової інформації, свідчать про те, що європейські країни значно випередили нас у питаннях профілактики дорожньо-транспортного травматизму та безпеки руху в цілому. Тому для ефективного зниження аварійності з тяжкими наслідками на вулицях та автошляхах України та профілактики порушень правил безпеки дорожнього руху необхідне запозичення зарубіжного досвіду, зокрема країн Євросоюзу.

#### Список використаних джерел

1. Мойсюк О. Про віктимологічну профілактику дорожньо-транспортних злочинів /О. Мойсюк // Право України. - 1998. - № 6. - С. 63-66.
2. Ривман Д. В. Криминальная виктимология : учеб. / Д. В. Ривман. - СПб. : Питер, 2002. - 304 с.
3. Таюрская Е. А. Виктимологическая характеристика и профилактика дорожно-транспортных преступлений : автореф.

дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. Наук / Е. А. Таюрская. - Иркутск, 2006. - 22с.

4. Гізімчук С. В. Кримінальна відповідальність за порушення правил, норм, стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. В. Гізімчук ; Ун-т внутрішн. справ. - Х., 1999. - 17 с.